

kresie chrystologii fundamentalnej (chrystologiczna egzegeza kanoniczna Ewangelii, zwłaszcza Janowej, mesjańska i boska świadomość Jezusa z Nazaretu) i eklezjologii, także o profilu fundamentalnym (geneza, natura, istota Kościoła, jego podstawowe określenia i znamiona, racje za wiarygodnością).

MAREK GRZECH SVD

Księża Werbiści, Górna Grupa

DOI: <http://dx.do.org/10.18290/rt.2017.64.9-18>

e-mail: mareksuender3@gmail.com

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI
„CHRZEŚCIJAŃSTWO W RELIGIJNOŚCI LUDOWEJ
– 1050 LAT PO CHRZCIE POLSKI”

W dniach 9-10 maja 2016 roku odbyła się na KUL-u ogólnopolska konferencja naukowa na temat: „Chrześcijaństwo w religijności ludowej – 1050 lat po Chrzcie Polski”. Zorganizował ją prof. KUL Zdzisław Kupisiński SVD przy współpracy Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego i Polskiej Sekcji Organizacji Sztuki Ludowej (IOV). W czasie jej trwania odbyło się aż sześć sesji naukowych, co świadczy o wadze i zakresie podejmowanej problematyki. Wygłoszono 25 referatów z 28 zgłoszonych. Prelegenci, reprezentujący takie dziedziny nauki, jak językoznawstwo, etnografia, etnologia i antropologia kulturowa, wywodzili się ze środowiska Polskiej Akademii Nauk i dziewięciu ośrodków uniwersyteckich w Polsce.

Konferencja miała wyraźnie trzyczęściową strukturę: metodologiczno-religioznawczą, teologiczną i krytyczną.

Część metodologiczna pod przewodnictwem prof. dr hab. Anny Brzozowskiej-Kajka z UMCS-u oscylowała wokół definicji religijności ludowej i jej roli w społeczeństwie. Prelegenci chętnie powoływali się na dokument Kongregacji Kultu Bożego i dyscypliny Sakramentów pt. *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania* z 2002 roku, według którego „...treścią religijności ludowej jest rzeczywistość uniwersalna, niekoniecznie chrześcijańska, ponieważ w sercu każdej osoby, jak również w kulturze każdego narodu i poszczególnych wspólnot, jest zawsze wymiar religijny”. W świetle prezentowanych materiałów *religijność ludowa* jawi się w kontekście laicyzującego się polskiego społeczeństwa jako zbliżona swą treścią do *pobożności ludowej* i z jednej strony jest szansą dla wierzących do publicznego wyrażania swojej wiary, a z drugiej strony stanowi często jedyną sferę spotkania

z żywą wiarą dla osób odchodzących od Kościoła. Przykładem tej sfery są takie praktyki masowe, jak dzielenie się opłatkiem, święcenie pokarmów, czy udział w odpustach parafialnych.

Wybitny etnolingwista i folklorysta prof. dr hab. Jerzy Bartmiński (UMCS) poddał wnikliwej analizie temat: *Chryścianizacja folkloru czy folkloryzacja chrześcijaństwa*, słusznie stwierdzając, iż chrześcijaństwo w Polsce nie wypełniało jakiegś próżni społeczno-kulturowej. Wprost przeciwnie, zastało pewien określony słowiański system ekonomiczno-społeczno-religijny, który zaczęło przemieniać właśnie w procesie chryścianizacji, która z biegiem czasu przerodziła się w folkloryzację – włączanie przekazów chrześcijańskich do folkloru. Proces folkloryzacji był szczególnie efektywny w sferze twórczości ustnej. Owocem tego jest w Polsce m.in. 6320 kołęd. Zdaniem Profesora procesy chryścianizacji i folkloryzacji wzajemnie się uzupełniały a nie wykluczały.

Część druga Konferencji, prowadzona przez prof. J. Bartmińskiego (UMCS), była poświęcona tematowi teologii religijności ludowej, która w Polsce przybrała charakter swoistej teologii pastoralnej. Jest ona prawowierna, a jednocześnie potrafi doskonale zaadaptować, „polskiego ducha”. Wyraziście udokumentowała ten fakt prof. dr hab. Anna Brzozowska-Krajka (UMCS) w referacie: *Niech każdy modli się jak umie... Kanoniczność/niekanoniczność w systemie pobożności ludowej*. Wskazała ona na wielką rolę modlitewników, które w polskim społeczeństwie traktowano jak talizmany, ułatwiające wejście w zaświaty. Prof. KUL Z. Kupisiński SVD w wykładzie pt. *Małżeństwo sakramentalne w polskiej obyczajowości* zaprezentował cały zespół obrzędów i zwyczajów weselnych, zakotwiczonych w biblijnej koncepcji sakramentu małżeństwa. Ceremonię ślubną obecnie, jak i dawniej, rozpoczyna błogosławieństwo rodziców a kończy przysięga w kościele. Wśród zwyczajów weselnych Profesor barwnie scharakteryzował: zwiady, swaty, oględziny, zaręczyny, zaślubiny i wesele.

Z kolei prof. nadzw. Ryszard Polak z Akademii Wychowania Fizycznego im. Józefa Piłsudskiego w Warszawie w referacie pt. *Teolodzy w II Rzeczypospolitej o religijności społeczeństwa polskiego – wybrane aspekty* zaprezentował m.in. krytyczne oceny powierzchowności religijnej Polaków doby dwudziestolecia międzywojennego. Ówczesni teolodzy krytykowali brak inteligencji katolickiej i niedocenywanie wybitnych jednostek w Kościele. Zdaniem Autora czas jednak pokazał, iż międzywojenna religijność ludowa była bardziej odporna na późniejszy ateizm niż zracjonalizowana religijność Zachodu.

Referaty trzeciej części – krytycznej – prowadzonej przez prof. dr. hab. Magdalenę Zowczak (UW) koncentrowały się głównie wokół zagadnienia zanikania i prób ożywienia religijności ludowej. Charakter prawdziwego *memento* miał wykład ks. prof. dr. hab. Jana Perszona (UMK w Toruniu) pt. *Regres pobożności ludowej – kryzys żywego Kościoła*. Ks. Profesor w oparciu o badania religijności u młodzieży szkolnej, przeprowadzone na terenie tradycyjnie silnie katolickim, tj. Kaszubach, stwierdził zatrzważający brak u niej znajomości zwyczajów, tekstów pieśni religijnych czy znaczenia świąt kościelnych. Jego zdaniem, tak ważny w przekazie wiary, przekaz ustny załamał się całkowicie pod wpływem Internetu. Jakie efekty przyniesie wykorzystanie Internetu w ewangelizacji pozostaje pytaniem otwartym, gdyż brak jest jeszcze głębszych badań w tej kwestii.

Próby wyjścia z niesprzyjającej sytuacji dla rozwoju religijności ludowej nakreśliły m.in. referaty z sesji trzeciej i następnych, a dotyczące kultu maryjnego i świętych. Dr hab. Dorota Światała-Trybek (UO) w referacie pt. *Szlaki świętych w Polsce. Próba klasyfikacji* przedstawiła imponujący wzrost ruchu pielgrzymkowego w dzisiejszej Polsce. Aktualnie są aż 154 Szlaki Jana Pawła II, 15 Szlaków do Composteli, zaczynających się m.in. w dalekiej Estonii i kończących się w Hiszpanii. Z kolei prof. dr hab. Teresa Smolińska (UO) w swoim referacie pt. *Święto opowiedziane widowiskiem. Orszak Trzech Króli w kulturze współczesnej* dowiodła tezy, iż kultura nie uznaje próżni, a gdy ta się pojawi, zostaje zastąpiona czymś nowym. Tym novum jest z pewnością bardzo popularny, wspomniany Orszak Trzech Króli, Marsz Świętych (obchodzony 31 października), jako przeciwwaga do Halloween, czy kolednicy misyjni, którzy zastąpili dawnych „klasycznych” koledników.

Jest rzeczą trudną w krótkim sprawozdaniu ogarnąć bogactwo prezentowanego materiału naukowo-badawczego. Na zakończenie należałoby podkreślić jeszcze jeden aspekt Konferencji, a mianowicie impuls dla młodych naukowców, by podejmować się badań w aktualnej niezbyt sprzyjającej atmosferze dla rozwoju religijności ludowej. Przykładem była na Konferencji mgr Agnieszka Urbaniak (UKSW), która referowała temat *Ludowy wymiar świąt katolickich* i mgr Dominik Zimny (UMCS) prezentujący temat: *Pobożność ludowa południowo-wschodniego Podlasia*. Należy dodać, iż mgr D. Zimny jest osobą niepełnosprawną – utracił wzrok. Ze wzruszeniem w głosie dziękował organizatorowi, ojcu prof. Z. Kupisińskiemu SVD, za zaproszenie.

Organizatorom i Współpracownikom należą się słowa podziękowania za zorganizowanie tej tak ważnej Konferencji, która metodami naukowymi ukazała z jednej strony proces chrystianizacji naszych przodków i ich kultury, a z drugiej ogromną ich kreatywność w adaptacji chrześcijaństwa do słowiańskiego ducha, czego efektem stała się religijność ludowa. Stoją przed nią nowe wyzwania i nowe szanse. Materiały z Konferencji, które wkrótce ukażą się drukiem, będą prawdziwym kompendium wiedzy o historii spełnienia się na naszych ziemiach pewnej zasady – *gratia supponit naturam*. Łaska Boża działa w konkretnych warunkach społeczno-kulturowo-ekonomicznych, a jaki wyda plon to zależy od naszej z nią współpracy. Nasi Przodkowie wydali plon obfity. Jaki wydamy my, to zależy tylko od nas samych...